

Psykologiske villfarelser

Begrepsforvirring og manglende sans for liberale verdier.

TEKST

Carl Müller Frøland

PUBLISERT 5. august 2019

I et debattinnlegg i Psykologtidsskriftets nettutgave 28. juni, avviser psykologene Heidi Wittrup Djup, Nora Sveaass og Karl Eldar Evang (heretter omtalt som DSE) vårt opprop mot straffeloven §185. Psykologenes tekst kjennetegnes av både utstrakt begrepsforvirring og manglende sans for liberale verdier.

LES OGSÅ

Et nødvendig vern i et trygt demokrati

Som psykologer vet vi mye om hva det betyr å bli utsatt for hat, ydmykelse, utestenging og marginalisering. Derfor trenger vi fortsatt straffelovens §185.

I sitt forsvar for nødvendigheten av § 185 slår DSE om seg med luftige begreper de ikke gjør noe forsøk på å definere. Hva legger de i «hat»? Og hva mener de med «sjikane»? Dette begrepet forekommer ikke i §185. Er det trakassering DSE sikter til? Er de ikke klar over at det finnes en egen straffebestemmelse som regulerer dette, §266 om "hensynsløs atferd". DSE nevner også "forfølgelse". Er det voldelig forfølgelse de har i tankene? Voldsutøvelse rammes av egne straffebud.

DSEs begrepsforvirring manifesterer seg også i følgende setning: "Det er heller ikke 'rene meningsytringer' som rammes av §185, men hatefulle og diskriminerende ytringer rettet mot personer som representerer grupper som befinner seg i allerede utsatte situasjoner i samfunnet vårt." Det er et faktum at paragrafen i en rekke tilfeller har rammet rene meningsytringer. At den kan fungere slik, gjør den strafferettslig spesiell, slik det fremgår av en odelstingsproposisjon fra den gangen paragrafen het 135 a: "Som en hovedregel straffes ikke rene meningsytringer etter norsk strafferett. Straffeloven §135 a setter likevel straff for visse diskriminerende ytringer" (Ot.prp. nr. 33 (2004-2005)).

DSE henviser gjentatte ganger til "diskriminering". Hva legger de egentlig i dette begrepet? §185 henviser til "diskriminerende ytringer", men ytringer i seg selv kan ikke diskriminere – det er det kun handlinger som kan. Det finnes egne lovbestemmelser

som kan brukes mot diskriminerende handlinger. I denne forbindelse er det viktig å påpeke noe DSE ikke synes å forstå: Det er faktisk § 185 som fremmer diskriminering. Ved å gi beskyttelse mot angivelig skadelige ytringer til kun enkelte samfunnsgrupper legger paragrafen opp til urimelig forskjellsbehandling av norske borgere og bryter således med et grunnleggende prinsipp i vårt liberale demokrati - likhet for loven.

Jeg skrev ”angivelig skadelige ytringer”. DSE skriver nemlig videre: ”Slike ytringer kan føre til hatefulle holdninger som i sin tur kan sette i gang uønskede og vonde sirkler. For handlinger følger holdninger, noe historien og nåtiden er full av eksempler på.” Hva menes med disse tåkete formuleringene? Det er generelt vanskelig å si noe sikkert om forbindelsen mellom ytringer og handlinger. Likevel er det enkelte kategorier ytringer som skiller seg ut med et særskilt skadepotensial, ved at de kan sies å være egnet til å frembringe en spesiell skadevirkning. Vårt lovverk har egne paragrafer som behandler slike ytringer.

«Psykologene aksepterer ikke oppropets uttalelse om at det ubehag man opplever i en liberal offentlighet, er prisen å betale for å leve i et fritt, meningsmangfoldig samfunn.»

En trussel om å begå en straffbar handling er «egnet til å fremkalle alvorlig frykt», slik det står i strl. §263, og kan dermed hindre mottagers frie livsutfoldelse; en oppfordring til en straffbar handling er egnet til å oppildne noen til å iverksette en slik handling (dette fanges opp av strl. §183); en ærekrenkelse er egnet til å ødelegge noens omdømme og dermed innskrenke vedkommendes reelle bevegelsesfrihet (dette dekkes av skadeerstatningsloven §3-6 a); trakasserende ytringer – ytringer som inngår i et bestemt handlingsmønster (”hensynsløs atferd”, som det heter i §266) - er egnet til å ”krenke en annens fred” og dermed hemme individets livsutfoldelse. Alle disse typene ytringer kan sies å ha et objektivt skadepotensial, og de reguleres altså av egne lovbestemmelser. I dette perspektivet har § 185 overhodet ingen eksistensberettigelse.

”Som psykologer vet vi mye om hva det betyr å bli utsatt for hat, ydmykelse, utestenging og marginalisering”, skriver DSE. Men deres psykologiske viten stopper ikke der: Den innbefatter også at ”mange med minoritetsbakgrunn kvier seg for å ta belastningene ved å delta i offentlig debatt”, samt ”hva det betyr å få identitet og livsvalg anerkjent av storsamfunnet, og hva det betyr å oppleve beskyttelse og støtte når man tilhører en gruppe som tidligere har blitt forfulgt”. Dette klinger muligens fint i manges ører, men i realiteten er det bare postulater. Hva slags psykologisk kunnskap er det egentlig DSE mener å kunne skilte med her? Har de noe empirisk belegg for at ”hatefulle ytringer” har en slik effekt?

Psykologene aksepterer ikke oppropets uttalelse om at det ubehag man opplever i en liberal offentlighet, er prisen å betale for å leve i et fritt, meningsmangfoldig samfunn. DSE tolererer altså ikke at alle slags rene meningsytringer kan få komme til uttrykk i det, med en nokså avslørende formulering, de omtaler som ”en såkalt liberal offentlighet”. Hva for slags samfunn er det egentlig de ønsker seg? I siste avsnitt fremhever de idealet om ”et trygt demokrati”, hvor altså ingen minoritetspersoner skal utsettes for ”hat”. Denne tankegangen har en slående likhet med den som kjennetegner amerikansk campus-ideologi av identitetspolitisk merke. Visjonen om ”trygt demokrati” tilsvarer campus-ideologiens safe space – en krenkelsesfri sone hvor angivelig sårbare minoritetsgrupper (og kvinner) skal få oppholde seg, trygt avsondret fra storsamfunnets ”hatefulle” holdninger og verdier.

Ønsker DSE å omgjøre samfunnet til et gigantisk safe space? De fremstår ikke som tilhengere av det liberale prinsipp om en pluralistisk offentlighet hvor ulike mennesker interagerer og meninger brytes fritt. Med en slik grunnholdning er det på ingen måte overraskende at trioens forsvarer §185 – en illiberal paragraf som rammer rene meningsytringer.

TEKST

Carl Müller Frøland, Idéhistoriker, forfatter og én av to initiativtagere bak oppropet "Fjern 'Rasismeparagrafen!'"